Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

„FOLIA BIBLIOLOGICA" (2017), VOL. LIX

DOI: 10.17951/fb.2017.1.135

Edyta Wójcicka
Instytut Filologii Polskiej
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ROLA MEDIÓW SPOŁECZNOŚCIOWYCH W KSZTAŁTOWANIU KULTURY CZYTELNICZEJ NASTOLATKÓW

> Czytanie jest postrzegane przez współczesne zinfantylizowane społeczeństwo jako forma zachowania nieoczywistego. Oczywiste dla młodego pokolenia jest korzystanie z telefonu komórkowego i Internetu, czytanie jest pewnego rodzaju dziwactwem, na które pozwolić może sobie każdy, ale nie każdy odczuwa tego rodzaju potrzebę. Żeby czytanie nie zostało z horyzontu zachowań społecznych trwale wyrugowane, książka musi w jakiś sposób skusić młodego, nastoletniego czytelnika, czymś go znęcić, zaciekawić, uwieść[1].
>
> Grzegorz Leszczyński

Streszczenie: Celem artykułu jest ukazanie roli mediów społecznościowych w kształtowaniu kultury czytelniczej współczesnych nastolatków. Problem ten został omówiony na przykładzie wybranych portali społecznościowych, które – co autorka uzasadniła i poparła przykładami – mogą być znaczącym narzędziem w edukacji kulturowo-literackiej uczniów. Badania prowadzone zarówno w naszym kraju, jak i na świecie, a także obserwacje autorki poczynione z pozycji szkolnego polonisty wskazują na rosnącą popularność internetowych mediów w życiu przede wszystkim młodych ludzi. Stanowiło to podstawę do sformułowania kilku refleksji i wniosków edukacyjnych. Dotyczą one między innymi zasadności wykorzystania potencjału mediów w procesie kształcenia kompetencji lekturowych współczesnych nastolatków.

Słowa kluczowe: media społecznościowe, kultura czytelnicza, edukacja polonistyczna, szkoła, nastolatek, współczesność

The Role of Social Media in Shaping the Reading Culture of Teenagers

Abstract: The aim of the article is an attempt to show what role social media can play in shaping the reading culture of contemporary teenagers. This problem will be discussed on the example of selected social networks which may be a significant tool in the literacy and cultural education of students. Research conducted both in our country and in the world, as well as my observations made as a Polish language teacher indicate the growing popularity of online social networks in the lives of young people. This is the basis for formulating some – I think

[1] G. Leszczyński, *Bunt czytelników. Proza inicjacyjna netgeneracji*, Warszawa 2010, s. 129.

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

interesting – reflections and educational conclusions. These include, among other things, the justification for the use of the potential of the media in the process of developing the reading skills of contemporary teenagers.

Keywords: social media, reading culture, Polish language education, school, teenager, contemporary times

Naturalną potrzebą człowieka jest wyrażanie własnych myśli, dążeń i marzeń, ale także utrwalanie ich za pomocą ustnych lub pisemnych realizacji językowych. To właśnie słowo[2] jest jedną z form przekazów kulturowych, dzięki którym człowiek może pozostawić po sobie trwały ślad. Różnorodne teksty towarzyszyły człowiekowi od zarania dziejów, odgrywając ważną funkcję w rozwoju cywilizacji i kultury[3]. Przez stulecia książki i inne teksty kultury były też najważniejszym nośnikiem wiedzy przekazywanej z pokolenia na pokolenie. Zmieniała się co najwyżej postać słowa. W ogromnym uproszczeniu można powiedzieć, że od pierwszych malowideł ściennych w grotach jaskiń do graffiti obecnych na murach współczesnych miast człowiek utrwalał myśli za pośrednictwem różnych przekaźników, w tym ręcznie pisanych, drukowanych, a obecnie coraz częściej cyfrowych.

Temat i treść artykułu nawiązują do trwającej od lat – i zataczającej coraz szersze kręgi – społecznej dyskusji na temat czytelnictwa w „dobie ekranów" oraz nad charakterem wzajemnych relacji pomiędzy książką drukowaną a innymi mediami. Szczególnie dziś, w drugiej dekadzie XXI wieku, w czasach dynamicznych przeobrażeń obejmujących wszystkie aspekty życia człowieka, powszechnie określanych mianem rewolucji cyfrowej, problem ten nabiera szczególnego znaczenia. Epoka intensywnego rozwoju nowoczesnych mediów, parafrazując wypowiedź Łukasza Gołębiewskiego, zmienia nasz świat szybciej niż wynalazek Gutenberga, dokonuje przeobrażeń podstawowych modeli stylów komunikacyjnych, dotychczasowych nawyków percepcyjnych i recepcyjnych oraz tradycyjnych zachowań czytelników literatury[4]. Procesy lektury przebiegają dziś w kontekście wielomedialnych środków przekazu i kanałów komunikowania, które – zdaniem wielu badaczy – nigdy wcześniej w takim stopniu nie wpływały na funkcjonowanie między innymi książek

[2] Zob. np.: *Antropologia słowa: zagadnienia i wybór tekstów*, oprac. G. Godlewski, A. Mencwel, R. Sulima, Warszawa 2004; *Antropologia twórczości słownej. Zagadnienia i wybór tekstów*, oprac. K. Hagmajer-Kwiatek, A. Karpowicz, J. Kowalska-Leder, Warszawa 2012; *Od aforyzmu do zinu. Gatunki twórczości słownej*, oprac. G. Godlewski, A. Karpowicz, M. Rakoczy, P. Rodak, Warszawa 2013.

[3] Pojęcie „kultura" to – zdaniem Grzegorza Żuka – jedno z najważniejszych i jednocześnie najbardziej nieokreślonych pojęć z zakresu nauk o człowieku. Obejmuje wszystko to, co człowiek stworzył wysiłkiem swej woli, rozumu i pracy. G. Żuk, *O pojęciu kultury*, [w:] *Szkice o dojrzałości, kulturze i szkole*, red. M. Karwatowska, L. Tymiakin, Lublin 2016, s. 255.

[4] Zob. Ł. Gołębiewski, *Śmierć książki. No Future Book*, Warszawa 2008, s. 9.

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

oraz związanych z nimi praktyk czytelniczych[5]. Trudno też nie zgodzić się z cytowanym autorem, który stwierdził, że „o ile wynalazek Gutenberga stworzył »człowieka liter«, to współcześnie jesteśmy świadkami narodzin »człowieka cyfr«, gdyż większość informacji rozpowszechnianych jest w zapisie binarnym, a nie analogowym"[6]. Książka powszechnie uznawana w historii kultury za wzór i punkt odniesienia dla różnych mediów współcześnie coraz bardziej podlega zmianom, które są wynikiem ich wielorakich wpływów, oddziaływań i konwergencji[7]. Stąd tak częste i potrzebne wydają się być dziś dyskusje dotyczące nie tylko statusu książki[8] we współczesnej przestrzeni medialnej i życiu społecznym, w tym edukacji, lecz także możliwości wykorzystania nowych mediów jako miejsca funkcjonowania książki. W kontekście tego, co zostało powiedziane, wyrażam przekonanie, iż zmiany zachodzące pod wpływem nowoczesnych metod i technik informacyjno-komunikacyjnych stwarzają nowe perspektywy dla kultury książki, w tym książki literackiej i jej czytelników.

Celem mojego artykułu jest próba odniesienia się do zasygnalizowanych we wstępie problemów i włączenie w dyskusję nad rolą portali społecznościowych w kształtowaniu kultury czytelniczej współczesnych nastolatków. Powszechnie bowiem wiadomo, jak bardzo media te są popularne wśród młodego pokolenia,

[5] Por. *Homo legens czy homo consumens? Czytelnik i książka w XXI wieku*, red. A. Has-Tokarz, R. Malesa, Lublin 2014, s. 7.

[6] Ł. Gołębiewski, *op. cit.*, s. 9.

[7] Zob. H. Jenkins, *Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów*, Warszawa 2007.

[8] Na temat kondycji i przyszłości książki od lat toczy się debata społeczna, która zatacza coraz szersze kręgi. Wypowiadają się nie tylko bibliotekarze i publicyści, także naukowcy, przedstawiciele różnych grup zawodowych i społecznych. To dowodzi, że poziom czytelnictwa powszechnie nie jest obojętny. Głos w sprawie przyszłości książki zabrał też Umberto Eco, wybitny włoski semiolog i bibliofil. Kilkanaście lat temu, zafascynowany dyskusjami toczącymi się w tonie apokaliptycznym, wieszczącym „zmierzch czytelnictwa", z właściwym sobie optymizmem zareagował na zapowiedź „śmierci książki", stwierdzając: „pojawienie się nowego środka przekazu nie tylko nie zabija poprzedniego, ale zawsze uwalnia go od takich czy innych serwitutów. Kiedy pojawiła się fotografia i kino, malarstwo nie umarło: po prostu nie musiało już zajmować się portretowaniem czy świętowaniem albo uwiecznianiem wydarzeń historycznych; zyskało swobodę pozwalającą na nowe przygody poznawcze". U. Eco, *Nowe środki masowego przekazu a przyszłość książki*, tłum. A. Szymanowski, [w:] *Nowe media w komunikacji społecznej XX wieku. Antologia*, red. M. Hopfinger, Warszawa 2005, s. 540–541. Podobnie na łamach tomu *Nie myśl, że książki znikną* ten sam intelektualista w rozmowie z Jeanem-Claudem Carrièrem już w tytule wyraził przekonanie, że nowe formy, choć coraz bardziej powszechne, nie wyprą tradycyjnych woluminów. Zob. J.C. Carriére, U. Eco, *Nie myśl, że książki znikną*, tłum. J. Kortas, Warszawa 2010. Podobne stanowisko wobec problemu czytelnictwa i przyszłości książki zajął Łukasz Gołębiewski, który prowokacyjnym tytułem *Śmierć książki. No Future Book* jedynie zasygnalizował zjawisko dekadentyzmu, a nie rzeczywisty koniec książki. Zdaniem tego autora celowe okazało się użycie przewrotnego sloganu „No Future" (bez przyszłości) jako podtytułu eseju w całości poświęconego właśnie przyszłości książki (*Book*) i wszystkich elementów powiązanych z kulturą druku.

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

które – w świetle prowadzonych badań – chętniej korzysta z elektronicznych niż tradycyjnych przekazów kultury[9]. Realia XXI wieku stawiają zatem nowe wyzwania szczególnie przed szkolnymi polonistami, pedagogami i bibliotekarzami. Istotnym problemem współczesnej szkolnej dydaktyki – i w moim przekonaniu pilnym do rozwiązania – jest nie tylko sygnalizowany stan nieczytania, lecz także sposób komunikowania uczniom treści ważnych, związanych z poszukiwaniem wartościowych tekstów literackich, które mogą poszerzyć zakres postrzegania współczesnej rzeczywistości, zmotywują do refleksji i sprawią, że młody człowiek zechce rozpocząć swoją czytelniczą przygodę. Nastoletni miłośnicy technologii medialnej potrzebują odpowiedniej motywacji[10], stąd – w moim przekonaniu – dobrą formą zaproszenia ucznia do kontaktu z lekturą mogą być te związane z rzeczywistością nośników cyfrowych, świata wirtualnego, a zatem wywodzące się z otoczenia bliskiego współczesnemu uczniowi.

Zgodnie z przyjętym przeze mnie założeniem, popartym bogatym doświadczeniem nauczycielskim, postaram się wykazać, jakie korzyści dla uczniów mogą wynikać z wykorzystania przez szkolnego polonistę zasobów cyberprzestrzeni. Moim zdaniem, współczesna edukacja kulturowo-literacka stwarza duże możliwości eksplorowania wortali literackich na lekcjach języka polskiego. Rozważania na ten temat będą budowane na następujących pytaniach: Czy w dzisiejszych czasach przeżywamy rzeczywiście kryzys czytelnictwa? Jaką rolę mogą odgrywać media w edukacji czytelniczej młodych ludzi? Czy w dobie nieograniczonego rozwoju technologii media mogą sprzyjać, czy też utrudniać nauczycielskie starania dydaktyczno-wychowawcze? Czemu ma służyć wykorzystanie przez szkolnego polonistę potencjału portali społecznościowych? Analiza serwisów społecznościowych odwołujących się do zainteresowań czytelniczych internautów, a także własne doświadczenie, umożliwiły mi odnalezienie rekomendacji dla praktyk dydaktycznych, które mogą pomagać szkolnym polonistom w realizacji celów i zadań języka polskiego jako przedmiotu nauczania, w tym w kształtowaniu kultury czytelniczej[11].

[9] Dużym problemem współczesnej polonistyki jest stan nieczytania, o którym piszą m.in.: A. Has-Tokarz, *Czytelnictwo współczesnych nastolatków (opinie, obserwacje, badania)*, [w:] *Kultura popularna w szkole. Pobłażliwe przyzwolenie czy autentyczny dialog*, red. B. Myrdzik, M. Latoch-Zielińska, Lublin 2006; A. Janus-Sitarz, *Przywrócić czytelnika literaturze. Szkolne strategie lektury wobec „stanu nieczytania"*, [w:] *Kompetencje nauczyciela polonisty we współczesnej szkole*, red. E. Bańkowska, A. Mikołajczuk, Warszawa 2006; eadem, *Aby chcieli i umieli czytać, czyli jak motywować do czytania lektur szkolnych*, [w:] *Doskonalenie warsztatu nauczyciela-polonisty*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2005; Z. Zasacka, *Nastolatki i książki – od czytania codziennego do unikania*, „Edukacja" 2012, nr 2, s. 20–35.

[10] Ustalenia te są wynikiem wieloletnich osobistych obserwacji i rozmów z uczniami, którzy swoje refleksje i uwagi wyrażają podczas prowadzonych przeze mnie lekcji w ostrowieckim gimnazjum.

[11] Jadwiga Andrzejewska pod pojęciem „kultura czytelnicza" rozumie „integralny zespół zamiłowań, zainteresowań, nawyków, wiadomości, umiejętności i sprawności czytelniczych, umożliwiający

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

Zanim spróbuję odpowiedzieć na postawione pytania, chciałabym przywołać kilka najważniejszych teoretycznych ustaleń i refleksji na temat portali społecznościowych i ich roli w życiu współczesnych nastolatków.

W świetle badań prowadzonych nad nowymi mediami i kulturą uczestnictwa[12] portale społecznościowe są opisywane jako jedne z najpopularniejszych narzędzi Web 2.0[13]. Pozwalają odwzorowywać relacje międzyludzkie w Sieci przy pomocy profilu użytkownika, który można na nich stworzyć. Oferują różnorodne narzędzia służące autoprezentacji, tworzeniu grup tematycznych lub interakcji pomiędzy członkami danej społeczności. Wśród serwisów możemy wyodrębnić dwie kategorie – wewnętrzne, zrzeszające zamknięte społeczności, i zewnętrzne, dające możliwość rejestracji wszystkim internautom[14].

Ważną cechą współczesnych narzędzi komunikacyjnych jest to, że możliwości uzyskania dostępu do nich za pośrednictwem Internetu sprzyjają powstawaniu wirtualnych wspólnot, których członków cechują podobne zainteresowania[15]. Wspólnoty te, określane mianem „wirtualnych społeczności", „grup wirtualnych" czy

człowiekowi najkorzystniejszy dla wszechstronnego rozwoju jego osobowości i twórczego funkcjonowania w społeczeństwie kontakt ze słowem drukowanym". Eadem, *Edukacja czytelnicza i medialna. Poradnik metodyczno-programowy dla wszystkich typów szkół*, Warszawa 2003, s. 24. W ujęciu Jacka Wojciechowskiego „kultura czytelnicza" to „zbiór norm społecznej recepcji tekstów piśmienniczych oraz zespół przeświadczeń społecznych dotyczących piśmiennictwa, a także poziom (zdolność) produkcji i rozpowszechniania tekstów drukowanych". Idem, *Czytelnictwo*, Kraków 2000, s. 25. Więcej na ten temat zob.: *Czytanie, czytelnictwo, czytelnik*, red. A. Żbikowska-Migoń, przy współudziale A. Łuszpak, Wrocław 2011; *Kultura czytelnicza dzieci i młodzieży początku XXI wieku. Szkice bibliologiczne*, red. M. Antczak et al., Łódź 2013.

[12] Na temat kategorii uczestnictwa w kulturze pisali m.in.: J. Burgess, J. Green, *YouTube. Wideo online a kultura uczestnictwa*, tłum. T. Płudowski, Warszawa 2011; B. Dziadzia, *Dylematy tzw. kultury uczestnictwa*, „Media i Społeczeństwo" 2012, nr 2, [online], https://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwjukumXzvnWAhUDtxoKHaXrD_wQFgg8MAI&url=http%3A%2F%2Fwww.mediaispoleczenstwo.ath.bielsko.pl%2Fart%2F101_dziadzia.pdf&usg=AOvVaw2zL72LLhEuwIypJVKth2bq [dostęp: 18.10.2017]; A.M. Molesztak, *Człowiek. Kultura. Uczestnictwo*, Bydgoszcz 2015.

[13] Web 2.0. to określenie serwisów internetowych, powstałych po 2001 r., w których działaniu podstawową rolę odgrywa treść generowana przez użytkowników danego serwisu. Polarnymi serwisami Web 2.0. są polskie: Allegro, Nk.pl, Filmweb.pl, a także zagraniczne: Blogger, Facebook, Twitter, Wikipedia, YouTube.

[14] Na podstawie: Serwis społecznościowy, Wikipedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/Serwis_spo%C5%82eczno%C5%9Bciowy [dostęp: 18.07.2017].

[15] Na temat wirtualnych społeczności i wpływu Internetu na współczesnego człowieka pisali np.: P. Siuda, *Wpływ Internetu na rozwój fandomów, czyli o tym, jak elektroniczna sieć rozwija i popularyzuje społeczności fanów*, [w:] *Media i społeczeństwo: nowe strategie komunikacyjne*, red. M. Sokołowski, Toruń 2008, s. 239–256; M. Suchacka, *Nostalgia w sieci, czyli o budzeniu sentymentów w społeczeństwie informacyjnym na przykładzie portalu społecznościowego* Nasza-Klasa.pl., [w:] *Oblicza Internetu: Opus Universale. Kulturowe, edukacyjne i technologiczne przestrzenie Internetu*, red. M. Sokołowski, Elbląg 2008, s. 153–161.

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

„wspólnot przyciągania" funkcjonują na zasadach bliskich realnie istniejącym zbiorowościom. Ich członkowie, o czym pisał Krzysztof Stachura, działają na podstawie wspólnego celu, wchodzą ze sobą w relacje, odczuwają przynależność do grupy, są także zobowiązani do przestrzegania przyjętych norm postępowania[16]. Manuel Castells, autor *Galaktyki Internetu*, w swoich rozważaniach na temat wirtualnych społeczności przychyla się do definiowania ich w kategoriach „nowej technologicznej platformy kontaktów międzyludzkich […] sprzyjającej tworzeniu słabych więzi między osobami o podobnych zainteresowaniach, potrzebach lub celach" [17].

Anna Kowalska w książce *Nowy odbiorca? Przemiany obrazu odbiorcy w wybranych koncepcjach współczesnej kultury* także wypowiedziała się na temat specyfiki mediów społecznościowych, pisząc:

> Ich [mediów społecznościowych – przyp. E.W.] rozkwit świadczy o kolejnej ważnej przemianie, jaka w ostatniej dekadzie dokonała się w Sieci – w latach dziewięćdziesiątych XX wieku Sieć była medium, które głównie publikowało; od 2000 staje się coraz bardziej medium, dzięki któremu się komunikujemy. Część badaczy mówi o zmianie paradygmatu, którą jako pierwsi dostrzegli projektanci narzędzi *on-line*. Miałaby ona polegać na przesunięciu nacisku z indywidualnego użytkownika na społeczność (*social practices*)[18].

W kontekście omawianego problemu ważne jest również to, iż portale społecznościowe łączą „przyjemność z pożytecznością" – tu internauci odnajdą zarówno elementy rozrywki, jak i nauki. Powszechne zainteresowanie wzbudzają przede wszystkim serwisy umożliwiające wyrażanie opinii i recenzowanie, takie jak YouTube czy Filmweb.pl, fora internetowe oraz serwisy tematyczne. Młodzież lubi i chce wymieniać się opiniami oraz spostrzeżeniami z innymi ludźmi. Te różnorodne globalne media wspierają twórczość nastolatków i świadczą o potrzebie dzielenia się swoimi doświadczeniami[19]. Nie można przy tym jednak pominąć negatywnych oddziaływań nowych technologii, stąd warto – uważam – wykorzystywać media społecznościowe w edukacji kulturowo-literackiej w sposób celowy, jako formę

[16] Zob. K. Stachura, *Serwisy społecznościowe w perspektywie światów społecznych*, [w:] *Media i społeczeństwo: nowe strategie komunikacyjne*, red. M. Sokołowski, Toruń 2008, s. 343–353.

[17] M. Castells, *Galaktyka Internetu: refleksje nad Internetem, biznesem i społeczeństwem*, tłum. T. Hornowski, Poznań 2003, s. 145–150.

[18] A. Kowalska, *Nowy odbiorca? Przemiany obrazu odbiorcy w wybranych koncepcjach współczesnej kultury*, Warszawa 2014, s. 202–203.

[19] Praktyka nauczycielska pokazuje, że media społecznościowe są popularne, gdyż młodzież jest zainteresowana opinią, wskazówkami udzielanymi przez innych ludzi, niejednokrotnie im obcych, ale mających coś do powiedzenia.

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

„panowania człowieka nad technologią". Pomijanie tego aspektu może bowiem pogłębiać opisywane przez wielu badaczy zjawiska uzależniania od cyberkultury[20].

Jednym z wielu obszarów mediów społecznościowych są serwisy poświęcone literaturze, które stanowią formy współdziałania w Sieci osób mających przede wszystkim pasje czytelnicze i szukających możliwości ich zdobywania. Istotą ich funkcjonowania – podobnie jak innych tego typu portali – jest ułatwienie internautom wchodzenia w relacje z innymi użytkownikami, a także zapewnienie im narzędzi umożliwiających współtworzenie określonych treści. Zdaniem Magdaleny Wójcik, autorki publikacji *Użytkownicy serwisów społecznościowych poświęconych literaturze*, w tej „nowej przestrzeni społecznej"[21] użytkownik łączy rolę konsumenta i twórcy, stając się tym samym podmiotem, wokół którego jest tworzona Sieć[22]. Zdaniem cytowanej autorki funkcjonowanie literackich serwisów społecznościowych to zarówno wyraz „nowego paradygmatu w interakcji pomiędzy użytkownikiem a twórcą serwisu, jak i przejaw innowacyjnego podejścia do wykorzystania możliwości Internetu poprzez aktywizację jego użytkowników"[23]. Przegląd wybranych, najpopularniejszych serwisów potwierdza, że możliwości tych nowych mediów są wręcz nieograniczone. Dane empiryczne uzyskane w 2010 r. przez Wójcik dowodzą, że „regularne korzystanie z książkowych serwisów społecznościowych, choć nie zawsze przekłada się na aktywność w mediach podobnego typu, to jednak pozostaje w związku z innymi formami realizacji potrzeb czytelniczych", takimi jak przeglądanie stron internetowych (86%), kupowanie książek (81%) lub wypożyczanie w bibliotekach (70%), dyskusje ze znajomymi (78%), czytanie recenzji książek w czasopismach (64%) i wymienianie się z przyjaciółmi przeczytanymi pozycjami (56%)[24]. Trudno zatem nie podzielać powszechnego przekonania, że dzięki dynamicznemu rozwojowi serwisów społecznościowych komunikacja i współpraca są istotnymi wyznacznikami kształtu współczesnego Internetu i wpływają na formę i jakość czytelnictwa młodych Polaków[25].

[20] Zob. np.: Ł. Łagód, *Czy Facebook.com może uzależniać? Korzystanie z serwisów społecznościowych a ryzyko uzależnienia*, [w]: *Sieciowe dyskursy. (Roz)poznawanie cyfrowego świata*, red. M. Sokołowski, Elbląg 2014, s. 290–297; A. Włodarski, *Dlaczego Facebook tak mocno uzależnia?*, [online], http://wyborcza.pl/1,155287,14530468,Dlaczego_Facebook_tak_mocno_uzaleznia_.html [dostęp: 20.10.2017].

[21] Określenie za: B. Przywara, *Człowiek w sieci. Socjologiczne ujęcie więzi wirtualnych*, [w:] *Oblicza Internetu…*, s. 305–318.

[22] M. Wójcik, *Użytkownicy serwisów społecznościowych poświęconych literaturze. Analiza wyników badań*, „Przegląd Biblioteczny" 2012, R. 80, z. 2, s. 223, [online], http://www.sbp.pl/wydawnictwa/archiwum_cyfrowe/pdf/?book_id=2343 [dostęp: 17.07.2017].

[23] *Ibidem*.

[24] *Ibidem*, s. 236.

[25] Ciekawe spostrzeżenia na temat współczesnego modelu komunikacji i młodego czytelnika – często nazywanego reprezentantem pokolenia „digitalnych tubylców" – przedstawił Ł. Gołębiewski,

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

Dobrym miejscem do promocji czytania i kształtowania kultury czytelniczej nastolatków może być – w świetle badań Bogumiły Celer – najpopularniejszy obecnie w Polsce serwis społecznościowy, jakim jest Facebook[26]. Dzięki oferowanym przez portal narzędziom[27] jest możliwa organizacja nie tylko sieci kontaktów, lecz także wyszukiwanie różnych informacji lub instytucji, takich jak biblioteki, księgarnie czy wortale literackie. Młodzież niemal codziennie korzysta z Facebooka, a do ulubionych aktywności, zdaniem przywołanej autorki, należy lajkowanie stron internetowych lub produktów polecanych przez innych użytkowników Sieci. Pozytywne opinie wyrażane na temat czytanej książki przez znaną lub bliską osobę z dużym prawdopodobieństwem mogą sprawić, że młody człowiek zechce zwrócić swoją uwagę na lekturę. Być może działanie takie zainicjuje również wirtualny dialog. W ten sposób może wzrosnąć nie tylko liczba czytelników, ale i młodych krytyków literackich, którzy wśród swoich znajomych będą chcieli dzielić się własnym zdaniem na temat czytanej bądź rekomendowanej książki. Powszechnie wiadomo bowiem, że aby nastoletni uczeń odnalazł satysfakcję z czytania, potrzebuje wewnętrznej motywacji, a tę można rozbudzić mądrym ukierunkowaniem. Sprzyjającą okolicznością wspierającą motywację i pozwalającą tworzyć czytelnicze nawyki może tu być właśnie kontekst społeczny, którego znaczenie już podkreślałam. Młody człowiek potrzebuje także poczucia samodecydowania o własnych wyborach, stąd możliwość wymiany myśli z rówieśnikami lub innymi osobami, które obdarzy zaufaniem lub sympatią, a także dyskretna sugestia czytelnicza dorosłych (w tym nauczycieli i bibliotekarzy) zapewne uaktywni nowych czytelników. Potwierdza to również – podzielane przeze mnie – powszechne przekonanie, iż działania promujące czytelnictwo warto kierować przede wszystkim do środowisk nieczytających niż czytających. Stwarzanie młodym ludziom możliwości wyrażania swojego zdania na różne tematy, w tym na temat książki – której być może nawet nie przeczytali – może sprawić, iż

stwierdzając, że „nowe formy komunikacji pozwalają być wyjątkowym w świecie wirtualnym, nawet wówczas, gdy w świecie realnym nie ma się nic do powiedzenia. Żeby komunikować się, trzeba czytać – niekoniecznie, rzecz jasna, książki, ale bez czytania nie ma komunikacji w Internecie, bo tu przekaz płynie w obydwie strony – bezpośrednio od nadawcy do odbiorcy i z powrotem, bo odbiorca jest jednocześnie nadawcą. Nowe pokolenie komunikuje się inaczej, używa własnych skrótów, kaleczy język, ale… pisze i czyta więcej niż ich rodzice". Ł. Gołębiewski, *op. cit.*, s. 17.

[26] Por. B. Celer, *Wpływ portali społecznościowych na kreowanie nowoczesnego wizerunku bibliotek pedagogicznych*, [w:] *Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej: terminologia informacyjna w służbie użytkownikowi*, red. S. Skórka, Kraków 2014, s. 290–308.

[27] Facebook daje użytkownikom trzy główne sposoby nawiązywania relacji ze znajomymi: profil prywatny, grupa dyskusyjna oraz *fan page*. Ostatnia z wymienionych form komunikacji skupia internautów wokół konkretnego tematu, a od grupy dyskusyjnej różni się pełniejszą formą jego zaprezentowania. *Fan page* umożliwia przedstawienie swojej firmy, strony internetowej czy bloga, a także konkretnego społecznego działania lub planu. Osoby skupione wokół takiej strony mogą dodawać informacje i linki oraz komentować wpisy innych.

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

nieczytający zechce sięgnąć po lekturę, aby na przykład zweryfikować własną lub cudzą opinię, przede wszystkim tych, którzy książkę znają i podkreślają jej wartość. W opinii wielu badaczy czytelnictwa i osób odpowiedzialnych za promocję książek trudno jest rozbudzić motywacje czytelnicze szczególnie wobec książki, która czytelnikom się nie podoba. Jeśli dyskusje literackie wywołują w ludziach reakcje emocjonalne, to chcą oni wówczas mówić. To również jest jednym z wyznaczników dobrej literatury, dlatego uważam, że warto i na ten aspekt zwracać młodzieży uwagę.

W jaki jeszcze inny sposób w edukacji czytelniczej można wykorzystać potencjał portali społecznościowych, w tym Facebooka? Uważam, że warto zachęcać młodzież do odwiedzania stron internetowych, na których toczą się dyskusje literackie i inicjować ich aktywności. Wirtualny dialog na forum portalu może sprzyjać tworzeniu czytelniczych nawyków nastolatków. Ponadto popularny wśród młodych ludzi Facebook może się stać początkiem szeroko pojętej edukacji literacko-kulturowej przez odesłanie do innych portali społecznościowych, gdyż, co zostało wcześniej zasygnalizowane – użytkowanie Internetu daje wiele możliwości, m.in. przekierowanie do stron specjalistycznych. Sieć pozwala przemieszczać się w dowolne miejsce w dowolnym czasie. W swoich wirtualnych poszukiwaniach młodzi ludzie potrafią dotrzeć niemal do każdego zagadnienia, zaś swobodne przemieszczanie się w świecie tak różnym od realnego absorbuje i pobudza do działania. Ważną rolę upatruję też w popularnych m.in. na Facebooku grupach społecznych i kampaniach promujących czytelnictwo, mam tu na uwadze przede wszystkim: „Nie mam czasu, czytam książki”[28], „Nie jestem statystycznym Polakiem, lubię czytać książki”[29], „Książki – Lubię to!”[30], „Znamy – czytamy.pl”[31], „Ja czytam”[32], a także cykl dyskusyjny „Republika książki”[33] – inicjatywę Biblioteki Narodowej. Tworzone, nierzadko spontanicznie, grupy społeczne służą dyskusjom o książkach i polecaniu sobie ciekawych pozycji, chwaleniu się własnymi zbiorami. Mogą być także niezwykle ważne w powstawaniu i podtrzymywaniu więzi międzypokoleniowych, w sytuacji gdy rozmowy o książkach odbywają się między dziećmi a rodzicami, wnukami a dziadkami.

[28] Grupa społeczna zamknięta, [online], https://www.facebook.com/groups/280098225707560/?ref=group_header [dostęp: 20.10.2017].

[29] Grupa społeczna otwarta, [online], https://www.facebook.com/lubie.czytac.ksiazki/ [dostęp: 20.10.2017].

[30] Grupa społeczna zamknięta, [online], https://www.facebook.com/groups/1906330272920721/?ref=group_header [dostęp: 20.10.2017].

[31] Grupa społeczna otwarta, https://www.facebook.com/groups/1034479870017247/?ref=group_header [dostęp: 20.10.2017].

[32] Kampania społeczna, której celem jest rozwijanie kompetencji czytelniczych wśród dzieci i młodzieży przez organizację w szkołach Dyskusyjnych Klubów Edukacyjnych, [online], http://jaczytam.pl/ [dostęp: 20.10.2017].

[33] http://www.bn.org.pl/zasoby-cyfrowe-i-linki/multimedia/republika-ksiazki [dostęp: 2.10.2017].

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

Obok Facebooka godnymi polecenia są trzy najpopularniejsze polskie serwisy społecznościowe poświęcone czytaniu i książkom[34]: BiblioNETka.pl, NaKanapie.pl i LubimyCzytać.pl – wszystkie stworzone dla osób lubiących czytać i poszukujących informacji o książkach. Wśród nich wyróżnia się pierwszy, działający od 2003 roku. Na jego stronie startowej znajdują się aktualności oraz najważniejsze linki do podstron serwisu. Portal udostępnia odbiorcom unikatowy system rekomendujący książki. Użytkownicy, po zarejestrowaniu (nieodpłatnym) i zalogowaniu do systemu, mogą korzystać z dodatkowej funkcji Recenzje. Zarówno tu, jak i na Forum są zamieszczane komentarze do książek pisane przez użytkowników. Serwis ma także Czytatnik – miejsce, gdzie można się dzielić swobodnymi refleksjami na temat swoich lektur oraz zamieszczać własne utwory literackie[35].

Godne uwagi są też inne portale społecznościowe, których celem jest utworzenie forum wymiany informacji i recenzji o przeczytanych książkach. Należą do nich, oprócz wspomnianych NaKanapie.pl i LubimyCzytać.pl, także ParkLiteracki.pl oraz Granice.pl (najstarszy z portali, istniejący od 1999 r.)[36].

Rekomendowane serwisy społecznościowe są, w moim przekonaniu, dobrym miejscem do rozwijania kultury czytelniczej, szczególnie nastolatków, przede wszystkim z uwagi na rolę doświadczeń w młodym wieku, dzięki którym człowiek kształtuje swoje nawyki, a także dojrzałość informacyjno-komunikacyjną. Media te stanowią również obszar, gdzie młodzież może się integrować w innej roli – aktywnych czytelników. Dzięki temu proces czytania ma szanse przestać być tylko czynnością bierną, gdyż zamieszczane na portalach informacje o książkach oraz recenzje samych użytkowników mogą zachęcić nowe osoby do sięgania po literaturę. Ponadto, tak zaplanowane przez nauczycieli ukierunkowanie aktywności podejmowanych w cyberprzestrzeni przez wychowanków wpisze się w główne cele podstawy programowej z języka polskiego dla klas IV–VIII szkoły podstawowej, gdzie w obszarze „samokształcenie ucznia" jest postulowane „rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji"[37], a także samodzielne poznanie i stosowanie przez ucznia zasad korzystania z zasobów bibliotecznych

[34] Wyboru serwisów dokonano na podstawie analizy liczby użytkowników i osób odwiedzających serwisy, a także danych empirycznych uzyskanych w sondażu przeprowadzonym przeze mnie wśród 120 uczniów klas II i III ostrowieckiego gimnazjum.

[35] Ciekawą formą wspierającą czytelnictwo i kształtującą kulturę czytelniczą jest także darmowy portal Wattpad – „największa społeczność na świecie dla czytelników i pisarzy". Umożliwia on nie tylko tworzenie własnych utworów, także lekturę tekstów innych autorów. Zob. więcej: https://www.wattpad.com/ [dostęp: 2.10.2017].

[36] Informacje o tych portalach znajdują się na stronie: http://okruchy.pl/roztrzasania/strony-o-ksiazkach-i-literaturze-ktore-warto-znac/ [dostęp: 20.10.2017].

[37] Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej. II etap edukacyjny:

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

(np. w bibliotekach szkolnych oraz *online*), rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną oraz zasobami internetowymi i wykorzystywanie tych umiejętności do prezentowania własnych zainteresowań[38].

Omówienie teoretycznych założeń związanych z rolą mediów społecznościowych w kształtowaniu kultury czytelniczej nastolatków pragnę wzbogacić opisem kilku przykładowych – i jak sądzę – ciekawych rozwiązań metodycznych. Poszukując nowych sposobów tworzenia czytelniczych nawyków moich uczniów, punktem wyjścia stała się dla mnie refleksja: skoro powszechne jest narzekanie, że młodzi ludzie czytają za mało książek, to sama nauczycielska świadomość możliwości, jakie stwarzają portale społecznościowe w edukacji kulturowo-literackiej, może się okazać niewystarczająca. Kluczowe stało się zatem pytanie: jak sprawić, aby uczeń zechciał się stać świadomym użytkownikiem serwisów internetowych i/lub wortali literackich, które pomogą mu rozbudzić bądź wzmocnić czytelnicze nawyki? W swojej nauczycielskiej praktyce wielokrotnie przekonałam się, że i uczniowie szkoły podstawowej, i kolejnego etapu edukacyjnego o wiele chętniej podejmowali działania czytelnicze i przełamywali niechęć wobec lektury, gdy podczas lekcji lub w ramach samokształcenia mieli szansę doświadczyć niesztampowych aktywności. Nierzadko, szczególnie ci zazwyczaj nieczytający książek nie potrafili ukryć swego zaskoczenia, że nie tylko przeczytali streszczenie utworu, ale także jego recenzję zamieszczoną w Sieci, gdy otrzymali rekomendację lektury za pośrednictwem jakiegoś narzędzia internetowego. Sprzymierzeńcem w pracy szkolnego polonisty może być popularny Facebook, a także jeden z jego komunikatorów – *fan page*. Moje własne doświadczenia z tym narzędziem pozwalają mi zarekomendować kilka działań motywujących uczniów zarówno do przygotowania się do zajęć, jak i wyzwalających aktywność podczas lekcji. Mogą być także atrakcyjną formą samokształcenia lub pracy domowej.

W jaki zatem sposób wykorzystuję nowoczesne media jako środki dydaktyczne sprzyjające kształtowaniu kultury czytelniczej nastolatków? Przede wszystkim z pozycji użytkownika Facebooka utworzyłam stronę „Zakręceni zaczytani" (@ZakreceniZaczytani)[39] dedykowaną głównie moim wychowankom. Facebookowy *fan page* pozwala mi aktywizować uczniów zarówno na lekcji, jak i w czasie ich pozaszkolnych wirtualnych aktywności. I tak, przygotowując młodzież do świadomego odbioru lektury, proszę o wyszukanie w Sieci informacji na temat książki (wybranej przeze mnie z listy obowiązkowych szkolnych lektur lub zaproponowanej przez samych uczniów), a następnie zapoznanie się z recenzjami internautów

klasy IV–VIII. Język polski, [w:] Załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. (poz. 356), s. 60.

[38] *Ibidem*, s. 64.

[39] https://www.facebook.com/ZakreceniZaczytani/ [dostęp: 20.10.2017].

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

na portalach społecznościowych lub wortalach literackich. Aktywności lekcyjne uwzględniają także wspólne odwiedzanie serwisów społecznościowych w celu wyszukania ciekawych opinii na temat lektury. Ponadto zachęcam przez dyspozycję: sprawdź, co na temat książki (np. *Oskar i pani Róża* Érica-Emmanuela Schmitta) piszą czytelnicy portalu LubimyCzytać.pl. Dopełnienie stanowią pozaszkolne – podejmowane przez uczniów samodzielnie – próby dialogu z autorami recenzji, które następnie stają się podstawą do napisania przez nich własnej recenzji lub kilkuzdaniowej wypowiedzi na temat książki[40]. Praktyka szkolna dowodzi, że motywujące do takich działań są dyspozycje zawierające treści, które mogą intrygować uczniów, np.: „Miłość bywa trudna…", „*Kocha się za nic. Nie istnieje żaden powód do miłości*. Ale sprawdź to sam…", „Co Leśmian robił wieczorem…"[41], „Chcesz wiedzieć, jak Ged (Krogulec) trafił do szkoły magii? Sprawdź…"[42] lub „Sprawdź, kto lubi siedzieć NaKanapie.pl"[43].

Inspiracją do wykorzystania tego internetowego narzędzia w edukacji polonistycznej stały się i moje własne obserwacje, i dość często pojawiające się w różnych mediach głosy na temat zarówno szans, jak i niebezpieczeństw, jakie stwarzają nowe technologie dla edukacji, w tym polonistycznej[44]. Powszechność dostępu do Internetu może sprawić, że nauczyciel z jednej strony będzie odczuwać niepokój wynikający ze świadomości zagrożeń związanych z obecnością na lekcji przede wszystkim telefonów komórkowych w rękach uczniów (czego dowodzą medialne dyskusje na ten temat[45]), z drugiej jednak – powinien mieć świadomość, iż mądre korzystanie

[40] Dyspozycje te wpisują się w wymagania określone w Podstawie programowej z języka polskiego dla klas IV–VIII szkoły podstawowej, s. 68: „III. Tworzenie wypowiedzi. 1. Elementy retoryki. Uczeń: 7) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie; […] 2. Mówienie i pisanie. Uczeń: 1) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: recenzja, […] przemówienie, wywiad; 2) wykonuje przekształcenia na tekście cudzym, w tym skraca, streszcza, rozbudowuje i parafrazuje".

[41] Post odsyła zainteresowanych do strony głównej portalu BiblioNetka.pl, gdzie odnajdujemy zaproszenie na „Magiczny wieczór z baśniami Bolesława Leśmiana", [online], https://www.biblionetka.pl/art.aspx?id=1038288 [dostęp: 20.10.2017].

[42] Czytelnicy tego postu mają możliwość zapoznać się z recenzją książki Ursuli Kroeber Le Guin *Czarnoksiężnik z Archipelagu* – „*Czarnoksiężnik…* – książka nie tylko o przygodach biednego pastuszka", [online], https://www.biblionetka.pl/art.aspx?id=26031 [dostęp: 20.10.2017].

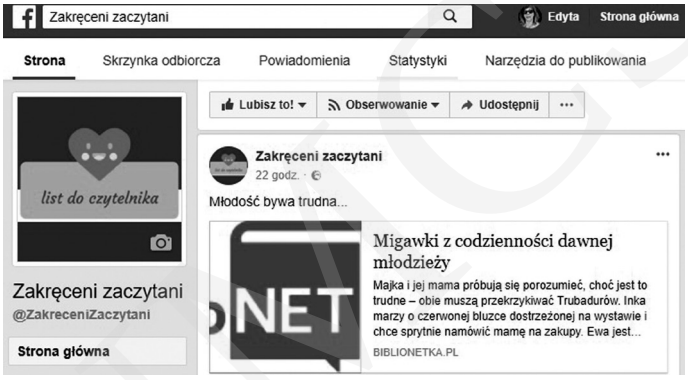
[43] Tytuł postu koresponduje z serwisem społecznościowym NaKanapie.pl, [online], https://nakanapie.pl/ [dostęp: 20.10.2017].

[44] M. Goetz, *Portale społecznościowe w naszym życiu*, „Polonistyka" 2016, nr 4, s. 26–29; A. Kubala-Kulpińska, *Gra w szkołę, czyli jak wykorzystać gamifikację na lekcji*, „Polonistyka" 2017, nr 1, s. 36–39; A. Podemska-Kałuża, *Od tradycyjnego dziennika literackiego do bloga. O czytaniu literatury dokumentu osobistego z uczniem cyfrowym*, „Polonistyka" 2017, nr 2, s. 15–19; eadem, *Zaproszenie do lektury z wirtualnego świata*, „Polonistyka" 2017, nr 5, s. 25–29.

[45] Zob. np. B. Matusiak, *Telefon komórkowy – wróg czy sprzymierzeniec polonistyki?*, „Polonistyka" 2017, nr 2, s. 10–14.

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

z dostępności różnych urządzeń telekomunikacyjnych (np. smartfonów, iPhone'ów, tabletów) może wzbogacić warsztat dydaktyczny i sprawić, że lekcje będą nieszablonowe. Ponadto, pozwalając uczniom na (kontrolowane) korzystanie z internetowych zasobów na lekcji, czynimy z młodzieży naszego sojusznika, pozwalamy mu współtworzyć lekcję, inspirujemy do samodzielnych poszukiwań, ale także uczymy krytycyzmu wobec cyfrowych informacji i źródeł.

Rycina 1. Post „Miłość bywa trudna" zamieszczony na *fan page'u* „Zakręceni zaczytani"[46].
Źródło: opracowanie własne.

Rycina 2. Post „*Kocha się za nic. Nie istnieje żaden powód do miłości*. Ale sprawdź to sam…" zamieszczony na *fan page'u* „Zakręceni zaczytani"[47].
Źródło: opracowanie własne.

[46] Celem postu jest ukierunkowanie aktywności czytelniczej uczniów przez wykorzystanie hiperłącza z wortalem literackim BiblioNetka.pl. Uczniowie, odwiedzając polecaną stronę, mogą zapoznać się z recenzją książki Krystyny Siesickiej *Sabat czarownic*, [online], https://www.biblionetka.pl/art.aspx?id=1038374 [dostęp: 20.10.2017].

[47] Zainteresowani tym postem mają możliwość dowiedzieć się wielu ciekawych informacji na temat powieści Paulo Coelho *Alchemik*, [online], http://lubimyczytac.pl/ksiazka/35932/alchemik [dostęp: 20.10.2017].

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

Środowisko Internetu, czyli miejsce, gdzie zazwyczaj młodzież spędza dużo czasu, może być – co, mam nadzieję, udało mi się dowieść – sprzyjającą przestrzenią do prowadzenia działań dydaktycznych promujących czytelnictwo i kształtujących kulturę czytelniczą nastolatków. Jeśli proces edukacyjny będziemy rozumieli jako spotkanie nauczyciela z uczniem, to misją nauczyciela będzie inicjowanie spotkań z wychowankiem nie tylko w szkole, lecz także w naturalnym środowisku młodego człowieka, za jakie powszechnie uważa się portale społecznościowe. Zaproponowane przeze mnie przykłady narzędzi wspierających kształtowanie nawyków czytelniczych nastoletnich uczniów w rzeczywistości szkolnej są świadectwem poszukiwań nowych, respektujących realia współczesności, rozwiązań dydaktycznych. Mogą być – w moim odczuciu – interesujące, ale mam także świadomość, że nie wyczerpują wszystkich sposobów aktywności w tym obszarze – tak nauczycieli, jak i uczniów. Z pewnością jednak refleksyjny szkolny polonista znajdzie w cyberprzestrzeni wiele innych ciekawych narzędzi typowych dla współczesnego ucznia, dzięki którym możliwe będzie rzeczywiste kształtowanie kultury czytelniczej młodych ludzi.

Na zakończenie chciałabym przywołać słowa Małgorzaty Kowalczuk na temat możliwości wykorzystywania zasobów Sieci w edukacji, z którymi w pełni się zgadzam. Według tej badaczki, portale społecznościowe to „edukacyjne okno na świat”[48]. I w taki sposób warto na nie spojrzeć, dzięki nim bowiem opinie ludzi uzupełniają się w procesie zdobywania wiedzy, chociażby przez dyskusje czy dzielenie się informacjami. Taka koncepcja nauczania wpisuje się w założenia zarówno konektywizmu[49], jak i kultury uczestnictwa[50]. Jestem przekonana, że dla szkolnych polonistów media społecznościowe powinny być jednym z ważnych narzędzi kształcenia – obok innych środków – wykorzystywanych w edukacji kulturowo-literackiej współczesnych uczniów.

[48] M. Kowalczuk, *Edukacyjne okno na wielki świat*, Edunews.pl, 2011, [online], http://www.edunews.pl/narzedzia-i-projekty/narzedzia-edukacyjne/1486-edukacyjne-okno-na-wielki-swiat [dostęp: 19.07.2017].

[49] Na temat koncepcji i rosnącej popularności nowej teorii uczenia się – konektywizmu pisali np.: G. Gregorczyk, *Konektywizm – teoria uczenia się w epoce cyfrowej*, „Oświata Mazowiecka” 2011/2012, nr 5, s. 7–10; M. Polak, *Konektywizm: połącz się, aby się* uczyć, [online], https://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/1068 [dostęp: 17.10.2017]; J.P. Sawiński, *Konektywizm, czyli rewolucja w uczeniu się?*, [online], https://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/1077 [dostęp: 17.10.2017]; M. Szpunar, *Konektywizm – (r)ewolucja kształcenia w technologicznym świecie*, „Horyzonty Wychowania” 2015, nr 31, s. 113–124.

[50] Zob. np. *Teksty kultury uczestnictwa*, red. A. Dąbrówka, M. Maryl, A. Wójtowicz, Warszawa 2016.

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

Bibliografia

Andrzejewska J., *Edukacja czytelnicza i medialna. Poradnik metodyczno-programowy dla wszystkich typów szkół*, Wyd. SBP, Warszawa 2003.

Antropologia słowa: zagadnienia i wybór tekstów, oprac. G. Godlewski, A. Mencwel, R. Sulima, Wyd. UW, Warszawa 2004.

Antropologia twórczości słownej. Zagadnienia i wybór tekstów, oprac. K. Hagmajer-Kwiatek, A. Karpowicz, J. Kowalska-Leder, Wyd. UW, Warszawa 2012.

Burgess J., Green J., *YouTube. Wideo online a kultura uczestnictwa*, tłum. T. Płudowski, Wyd. PWN, Warszawa 2011.

Carriére J.C., Eco U., *Nie myśl, że książki znikną*, tłum. J. Kortas, Wyd. W.A.B., Warszawa 2010.

Castells M., *Galaktyka Internetu: refleksje nad Internetem, biznesem i społeczeństwem*, tłum. T. Hornowski, Wyd. Rebis, Poznań 2003.

Celer B., *Wpływ portali społecznościowych na kreowanie nowoczesnego wizerunku bibliotek pedagogicznych*, [w:] *Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej: terminologia informacyjna w służbie użytkownikowi*, red. S. Skórka, Wyd. WNAP, Kraków 2014, s. 290–308.

Czytanie, czytelnictwo, czytelnik, red. A. Żbikowska-Migoń, przy współudziale A. Łuszpak, Wyd. UWr, Wrocław 2011.

Dziadzia B., *Dylematy tzw. kultury uczestnictwa*, „Media i Społeczeństwo" 2012, nr 2, [online], https://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwjukumXzvnWAhUDtxoKHaXrD_wQFgg8MAI&url=http%3A%2F%2Fwww.mediaispoleczenstwo.ath.bielsko.pl%2Fart%2F101_dziadzia.pdf&usg=AOvVaw2zL72LLhEuwIypJVKth2bq [dostęp: 18.10.2017].

Eco U., *Nowe środki masowego przekazu a przyszłość książki*, tłum. A. Szymanowski, [w:] *Nowe media w komunikacji społecznej XX wieku. Antologia*, red. M. Hopfinger, Oficyna Naukowa, Warszawa 2005, s. 540–541.

Goetz M., *Portale społecznościowe w naszym życiu*, „Polonistyka" 2016, nr 4, s. 26–29.

Gołębiewski Ł., *Śmierć książki. No Future Book*, Biblioteka Analiz, Warszawa 2008.

Gregorczyk G., *Konektywizm – teoria uczenia się w epoce cyfrowej*, „Oświata Mazowiecka" 2011/2012, nr 5, s. 7–10.

Has-Tokarz A., *Czytelnictwo współczesnych nastolatków (opinie, obserwacje, badania)*, [w:] *Kultura popularna w szkole. Pobłażliwe przyzwolenie czy autentyczny dialog*, red. B. Myrdzik, M. Latoch-Zielińska, Wyd. UMCS, Lublin 2006, s. 169–180.

Homo legens czy homo consumens? Czytelnik i książka w XXI wieku, red. A. Has-Tokarz, R. Malesa, Wyd. UMCS, Lublin 2014.

Janus-Sitarz A., *Aby chcieli i umieli czytać, czyli jak motywować do czytania lektur szkolnych*, [w:] *Doskonalenie warsztatu nauczyciela polonisty*, red. A. Janus-Sitarz, Wyd. Universitas, Kraków 2005, s. 169–186.

Janus-Sitarz A., *Przywrócić czytelnika literaturze. Szkolne strategie lektury wobec „stanu nieczytania"*, [w:] *Kompetencje nauczyciela polonisty we współczesnej szkole*, red. E. Bańkowska, A. Mikołajczuk, Wyd. UW, Warszawa 2006, s. 215–223.

Jenkins H., *Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów*, tłum. M. Bernatowicz, M. Filiciak, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

Kowalczuk M., *Edukacyjne okno na wielki świat*, Edunews.pl, 2011, [online], http://www.edunews.pl/narzedzia-i-projekty/narzedzia-edukacyjne/1486-edukacyjne-okno-na-wielki-swiat [dostęp: 19.07.2017].

Kowalska A., *Nowy odbiorca? Przemiany obrazu odbiorcy w wybranych koncepcjach współczesnej kultury*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2014.

Kubala-Kulpińska A., *Gra w szkołę, czyli jak wykorzystać gamifikację na lekcji*, „Polonistyka" 2017, nr 1, s. 36–39.

Kultura czytelnicza dzieci i młodzieży początku XXI wieku. Szkice bibliologiczne, red. M. Antczak et al., Wyd. UŁ, Łódź 2013.

Leszczyński G., *Bunt czytelników. Proza inicjacyjna netgeneracji*, Wyd. SBP, Warszawa 2010.

Łagód Ł., *Czy Facebook.com może uzależniać? Korzystanie z serwisów społecznościowych a ryzyko uzależnienia*, [w]: *Sieciowe dyskursy. (Roz)poznawanie cyfrowego świata*, red. M. Sokołowski, Wyd. PWSZ, Elbląg 2014, s. 290–297.

Matusiak B., *Telefon komórkowy – wróg czy sprzymierzeniec polonistyki?*, „Polonistyka" 2017, nr 2, s. 10–14.

Molesztak A.M., *Człowiek. Kultura. Uczestnictwo*, Wyd. UKW, Bydgoszcz 2015.

Od aforyzmu do zinu. Gatunki twórczości słownej, oprac. G. Godlewski, A. Karpowicz, M. Rakoczy, P. Rodak, Wyd. UW, Warszawa 2013.

Podemska-Kałuża A., *Od tradycyjnego dziennika literackiego do bloga. O czytaniu literatury dokumentu osobistego z uczniem cyfrowym*, „Polonistyka" 2017, nr 2, s. 15–19.

Podemska-Kałuża A., *Zaproszenie do lektury z wirtualnego świata*, „Polonistyka" 2017, nr 5, s. 25–29.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej. II etap edukacyjny: klasy IV–VIII. Język polski, [w:] Załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. (poz. 356).

Polak M., *Konektywizm: połącz się, aby się uczyć*, [online], https://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/1068 [dostęp: 17.10.2017].

Przywara B., *Człowiek w sieci. Socjologiczne ujęcie więzi wirtualnych*, [w:] *Oblicza Internetu: Internet a globalne społeczeństwo informacyjne*, red. M. Sokołowski, Wyd. Algraf, Elbląg–Biskupiec 2005, s. 305–318.

Sawiński J.P., *Konektywizm, czyli rewolucja w uczeniu się?*, [online], https://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/1077 [dostęp: 17.10.2017].

Siuda P., *Wpływ Internetu na rozwój fandomów, czyli o tym, jak elektroniczna sieć rozwija i popularyzuje społeczności fanów*, [w:] *Media i społeczeństwo: nowe strategie komunikacyjne*, red. M. Sokołowski, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 239–256.

Stachura K., *Serwisy społecznościowe w perspektywie światów społecznych*, [w:] *Media i społeczeństwo: nowe strategie komunikacyjne*, red. M. Sokołowski, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 343–353.

Suchacka M., *Nostalgia w sieci, czyli o budzeniu sentymentów w społeczeństwie informacyjnym na przykładzie portalu społecznościowego* Nasza-Klasa.pl., [w:] *Oblicza Internetu*: *Opus Universale. Kulturowe, edukacyjne i technologiczne przestrzenie Internetu*, red. M. Sokołowski, Wyd. PWSZ, Elbląg 2008, s. 153–161.

Szpunar M., *Konektywizm – (r)ewolucja kształcenia w technologicznym świecie*, „Horyzonty Wychowania" 2015, nr 31, s. 113–124.

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

Teksty kultury uczestnictwa, red. A. Dąbrówka, M. Maryl, A. Wójtowicz, IBL PAN, Warszawa 2016.

Włodarski A., *Dlaczego Facebook tak mocno uzależnia?*, [online], http://wyborcza.pl/1,155287,14530468,Dlaczego_Facebook_tak_mocno_uzaleznia_.html [dostęp: 20.10.2017].

Wojciechowski J., *Czytelnictwo*, Wyd. UJ, Kraków 2000.

Wójcik M., *Użytkownicy serwisów społecznościowych poświęconych literaturze. Analiza wyników badań*, „Przegląd Biblioteczny" 2012, R. 80, z. 2, s. 222–240, [online], http://www.sbp.pl/wydawnictwa/archiwum_cyfrowe/pdf/?book_id=2343 [dostęp: 17.07.2017].

Zasacka Z., *Nastolatki i książki – od czytania codziennego do unikania*, „Edukacja" 2012, nr 2, s. 20–35.

Żuk G., *O pojęciu kultury*, [w:] *Szkice o dojrzałości, kulturze i szkole*, red. M. Karwatowska, L. Tymiakin, Wyd. UMCS, Lublin 2016, s. 255–266.

UMCS

Pobrane z czasopisma Folia Bibliologica **http:/foliabibliologica.umcs.pl**
Data: 27/11/2026 12:15:10

UMCS